

VÕ NGUYÊN GIÁP

VỊ ĐẠI TƯỚNG VỚI CÁC VẤN ĐỀ VỀ MÔI TRƯỜNG

NGUYỄN NGỌC TRAI

Thông thường, nghĩ về một vị tướng, người ta hay nghĩ tới chuyện chiến trường. Nhưng khi nghĩ về Đại tướng Võ Nguyên Giáp ngoài vấn đề thường nghĩ ấy, thì ở vị Đại tướng huyền thoại này còn là một vị Đại tướng của các vấn đề về môi trường. Bài viết này xin giới thiệu về những tư tưởng, những hành động và việc làm liên quan đến vấn đề về môi trường để bạn đọc hiểu hơn về vị tướng huyền thoại và đa tài này.

Nhớ lại ngày đầu giải phóng miền Nam, Đại tướng Võ Nguyên Giáp vào thăm Thừa Thiên Huế. Trên đường đến thăm chiến khu xưa Dương Hòa (Hương Thủy) đứng trên cứ điểm Mỏ Tàu nhìn về một ngọn đồi bên cạnh như một cái đầu trọc, Đại tướng hỏi đồng chí Võ Nguyên Quảng (Bí thư Huyện ủy Hương Phú (cũ) lúc đó, sau này là Chủ tịch HĐND, Trưởng đoàn đại biểu quốc hội tỉnh Thừa Thiên Huế - TG): Sao không trồng cây mà để đồi núi trọc như thế? Đồng chí Quảng trả lời: Đất ấy có cây gì sống nổi mô anh. Đại tướng chỉ tay về hướng đỉnh đồi: Thế cây ấy sao nó sống nổi? Đồng chí Võ Nguyên Quảng bị chất vấn bất ngờ đâm ra lúng túng, ú ớ. Đại tướng nói tiếp: Nên tìm cách phát triển giống cây bản địa đó thành rừng. Cũng từ đó, Đảng bộ và nhân dân Hương Phú đã bắt đầu chiến dịch “xanh hóa” toàn bộ diện tích đất trống đồi trọc. Câu chuyện được đồng chí Võ Nguyên Quảng kể thật thâm thúy và nhớ mãi.

Lên Nam Đông, Đại tướng quan tâm phát triển cây trồng vùng gò đồi, nhất là trồng cây mít. Theo Đại tướng, cây mít là cây chống đói,

từ quả non, quả chín, xơ mít, hạt mít đều tận dụng được cả. Gỗ mít cũng là loại gỗ quý và đẹp. Mít loại cây trồng phù hợp với vùng gò đồi... Không chỉ ở Thừa Thiên Huế mà bất kỳ đi đến đâu, Đại tướng cũng rất mực quan tâm đến vấn đề môi trường. Mà hình như vấn đề môi trường luôn là nỗi canh cánh bên lòng không kém phần như lo toan việc nước vậy.

Điều đặc biệt không chỉ là sự quan tâm, Đại tướng còn có tầm hiểu biết sâu sắc nhiều vấn đề về môi trường đã làm nhiều nhà khoa học nể trọng. Những ý kiến của Đại tướng là những vấn đề lớn cho hôm nay và mãi mãi về sau.

Vào năm 1989, nói chuyện với Đại biểu Đảng bộ và nhân dân tỉnh Cao Bằng trong một chuyến đến thăm, Đại tướng căn dặn: “Phải coi rừng là một tài nguyên chiến lược quan trọng hàng đầu. Muốn xây dựng kinh tế ở Cao Bằng trước tiên là phải làm cho đồi núi có màu xanh trở lại. Phải lo cho con người, rồi phải lo cho rừng”.

Một đơn vị quân đội trên địa bàn rừng Trường Sơn đến thăm nhân ngày sinh nhật của ông, Đại tướng lại nhắc phải bảo vệ rừng già quý hiếm của Trường Sơn.

Nhân ngày Môi trường thế giới (tháng 6 năm 1990), tại cuộc hội thảo rừng và môi trường do Bộ Lâm nghiệp tổ chức, Đại tướng đến dự và có bài phát biểu in sâu mãi trong tâm trí đối với những người làm công tác quản lý tài nguyên và môi trường. Đại tướng nói: “Rừng nước ta có vai trò cực kỳ quan trọng đối với môi trường sống của nhân dân ta cũng như

Đại tướng trong chuyến tham quan về động Phong Nha năm 1992   Ảnh: **N.T**

đôi với sự phát triển kinh tế, văn hóa và quốc phòng... Rừng nước ta không chỉ là nguồn tài nguyên rất có giá trị, không chỉ riêng về mặt kinh tế mà cả về mặt văn hóa, xã hội và khoa học nữa”. Các nhà khoa học, các nhà nghiên cứu về môi trường và rừng đều tâm đắc với ý kiến của Đại tướng: “Trước hết chúng ta phải tìm mọi cách bảo vệ bằng được những diện tích rừng tự nhiên hiện còn. Phải có những biện pháp hữu hiệu sớm chấm dứt những hiện tượng phá rừng, săn bắn thú rừng bừa bãi và tình trạng lãng phí tài nguyên rừng; đồng thời phải đẩy mạnh việc trồng cây, trồng rừng kết hợp với việc bảo vệ rừng một cách có hiệu quả. Cũng trong bài phát biểu trên, Đại tướng có đánh giá việc trồng rừng ở nước ta bằng nhận định rất sâu sắc rằng: “Ta cũng đã triển khai đưa vào sản xuất những tiến bộ kỹ thuật về bảo vệ rừng, về khoanh nuôi, cải tạo và làm giàu rừng. Nhưng những kết quả đó còn quá nhỏ, chưa tương xứng với công sức ta đã bỏ ra,

chưa bù lại được những diện tích rừng đã mất. Và lại, dù cho sau này ta có trồng, trồng được hàng chục ha rừng thâm canh năng suất cao cũng chỉ là rừng thuần loại hoặc hỗn giao vài loại cây chứ ta khó có thể trồng lại được, dù chỉ một ha, giống rừng tự nhiên với kết cấu hợp lý, đa dạng về giống loài, về mật độ và tầng tán, không thể khôi phục được những loài, những cá thể đặc sắc đã mất đi”. Phải có tình yêu và sự hiểu biết sâu sắc về rừng, mới có nhận định như vậy và là lý do mà Đại tướng yêu cầu bảo vệ bằng được rừng tự nhiên hiện có.

Mùa xuân năm 2008, Đại tướng Võ Nguyên Giáp đã đích thân viết thư khen ngợi doanh nhân trẻ Phạm Hồng Điệp, Giám đốc Công ty cổ phần công nghiệp tàu thủy Shinec Hải Phòng, Chủ tịch Hội Doanh nhân trẻ Hải Phòng, về việc thành lập “Quỹ sáng tạo trong môi trường bền vững”. Từ việc làm sáng tạo, thể hiện tâm huyết làm giàu gắn kết với xây dựng môi trường sống an lành của doanh nhân

Phạm Hồng Điệp. Đại tướng Võ Nguyên Giáp đã gửi tâm thư cùng những mong mỏi chân thành: “Loài người đang đứng trước hiểm họa sống trong một môi trường không bền vững do chính sự vô ý thức của mình. Do đó bảo vệ môi trường đang là một trong những vấn đề cần được quan tâm nhất hiện nay. (...). Tôi rất vui mừng khi được biết một trong số những doanh nhân Việt Nam hiện nay có những người không chỉ biết làm giàu cho bản thân, cho đất nước mà còn có những đóng góp đáng kể vào hoạt động bảo vệ và phát triển môi trường bền vững”. “Đây là điều cần được nhân rộng và sự đồng thuận của cơ quan chức năng trước một vấn đề nóng bỏng của thời đại trong xu thế toàn cầu hóa hiện nay. Tôi mong quý đạt được những kết quả tốt đẹp trong việc làm đầy ý nghĩa này” (Trích-TG). Bức thư đã được trịnh trọng khắc trên một phiến đá to dưới gốc cây đa do Đại tướng trồng kỷ niệm nhân chuyến về thăm cơ ngơi của nhà doanh nghiệp trẻ này.

Là người con của quê hương Quảng Bình, Đại tướng hiểu rất rõ vùng đất Quảng Bình gió, cát. Đây là vùng đất hẹp, dốc chạy dài theo bờ biển, đang còn rất nghèo, cuộc chiến tranh chống thực dân Pháp và đế quốc Mỹ rừng nơi đây bị tàn phá rất nặng nề. Mất rừng, môi sinh môi trường bị đe dọa. Vì thế khi về thăm quê hương, cũng như các đồng chí lãnh đạo tỉnh Quảng Bình ra thăm, Đại tướng đều luôn luôn nhắc nhở về bảo vệ môi trường, bảo vệ rừng.

Sinh nhật lần thứ 99, lãnh đạo tỉnh Quảng Bình ra thăm, Đại tướng dặn: Rừng, môi trường và sinh thái vẫn là quan trọng nhất, phải giữ cho thiên nhiên tươi xanh, bảo vệ môi trường thì Quảng Bình mới có thể phát triển bền vững, giàu, mạnh.

Năm 1992, khi Đại tướng và phu nhân cùng cô con gái Võ Hồng Anh vào thăm Phong Nha - Kẻ Bàng gặp Hiệp hội Hang động Hoàng gia Anh phối hợp khoa địa lý, Trường

Đại học Khoa học Tự nhiên, Đại học Quốc gia Hà Nội khảo sát về hệ thống hang động. Biết Đại tướng đến, đoàn vô cùng vui mừng trình bày với Đại tướng quá trình nghiên cứu hang động. Khi Tuyển tập các công trình nghiên cứu khoa học về Karst nhiệt đới Việt Nam và quyển Kỳ quan hang động Việt Nam đã chọn lời của Đại tướng hôm đó làm lời đề dẫn của công trình này: “*Nghiên cứu hang động Karst phục vụ du lịch và các ngành kinh tế và khoa học là một công tác quan trọng cần làm cho thật tốt, luôn luôn chú trọng bảo vệ môi trường*”.

Những người dân Quảng Bình xúc động tâm sự của Đại tướng khi về thăm rừng cây mẹ Nghèng: “Nếu không có những cuộc chiến tranh và không trở thành vị tướng cầm quân, tôi rất muốn được làm một người trồng rừng chống cát cho quê hương mình như mẹ Nghèng”. Cứ mỗi lần về thăm quê hương Quảng Bình, Đại tướng đều đến thăm mẹ Nghèng. Đại tướng nói: “Quảng Bình cát trắng, gió Tây Nam, nếu ai cũng làm được như mẹ Nghèng thì tốt biết mấy”.

Đại tướng đã đến thăm rừng tái sinh, rừng trồng của ông Ngô Xuân Lý ở vùng đồi núi Còn Chày, xã Cự Năm, huyện Bố Trạch. Đại tướng rất vui vì trong khi các nhà lâm nghiệp còn chưa tìm được cách nhân giống huỳnh thì ông Lý, một người nông dân chưa học hết cấp 2 và chưa một lần biết đến quy trình ươm cây giống đã nhân giống thành công và trồng được hàng chục ha rừng huỳnh. Ông chính là người “chuyển giao công nghệ” nhân giống huỳnh miễn phí cho lâm trường nhà nước; giúp các vùng đồi hoang của huyện Bố Trạch cũng như các huyện khác trong toàn tỉnh trồng rừng, vì nhà nhà tham gia nhận đất trồng rừng. Đại tướng cho rằng cây huỳnh là cây phù hợp với vùng đất Quảng Bình, cải tạo đất tốt, giá trị kinh tế cao. Vùng đất rừng này đã từng bị khai

thác kiệt quệ, sau 10 năm trồng, rừng huynh của ông Lý đến kỳ khai thác có thể cho lợi nhuận cao. Cây huynh từ đây là cây phát triển mạnh mẽ trên vùng đồi Quảng Bình, chống được xói mòn, tăng mực nước ngầm trong đất.

Nhà của Đại tướng gần phá Hạc Hải, rất hiểu rõ vùng phá này. Xưa kia, vào thế kỷ XVII-XVIII, phá rộng gần 2.000ha, các sinh vật rất đa dạng, rất nhiều loại tôm cá, cói, lác... có giá trị. Để ngăn mặn, giữ ngọt, tỉnh Quảng Bình cũng như thời tỉnh Bình Trị Thiên chủ trương đắp đập ngăn mặn ở dưới phục vụ nước ngọt cho vùng lúa chính hai huyện Quảng Ninh, Lệ Thủy vì thế phá Hạc Hải ngọt hóa, tính đa dạng sinh vật không còn, các loại hải sản có giá trị mất dần. Diện tích phá bị lấp dần, về mùa hè hầu hết đầm phá người nông dân chuyển qua làm vụ lúa tám, chỉ còn lại dòng sông. Nhiều lần Đại tướng đề nghị lãnh đạo tỉnh quan tâm có biện pháp trả lại dòng chảy tự nhiên cho phá Hạc Hải, bảo đảm tính đa dạng sinh vật vùng phá này, nhưng vẫn có biện pháp giải quyết nước ngọt cho các cánh đồng lúa của hai huyện. Đại tướng quan tâm lưu thông dòng chảy sông Kiến Giang khi việc ngăn mặn vào đồng ruộng cơ bản được giải quyết. Trong năm 2003, xây dựng một dự án lớn hệ thống đê ngăn mặn kiên cố quanh cho vùng lúa hai huyện Lệ Thủy và Quảng Ninh, lãnh đạo tỉnh Quảng Bình đã xây dựng đề án đánh giá tác động môi trường, thực hiện ý kiến của Đại tướng.

Năm 2003, khi phong trào nuôi tôm trên cát phát triển mạnh, Đại tướng rất quan tâm đến việc nuôi tôm trên đất cát ven biển. Đại tướng biết được có những địa phương triển khai việc nuôi tôm trên cát theo cách làm như đã triển khai ở ạt, một phần chặt rừng phi lao phòng hộ, gây ô nhiễm môi trường rất trầm trọng, nên Đại tướng yêu cầu cơ quan có thẩm quyền dừng đề án này (vì môi trường và cả vì

an ninh quốc phòng).

Dự án nuôi tôm trên đất cát ven biển Quảng Bình định triển khai trên diện tích 2.500ha từ vùng biển xã Bảo Ninh, thành phố Đồng Hới đến bờ biển vùng Quảng Ninh, Lệ Thủy. Trên đất dự án có nhiều rừng phi lao phòng hộ đã trồng bốn năm chục năm. Điều nguy hiểm là nếu lấy nước ngọt dưới cát để hòa nước mặn phù hợp nuôi tôm phải cần đến cả khối lượng nước rất lớn mỗi năm. Lấy nước ngọt nước mặn thâm nhập vào, hủy hoại hết môi trường sinh thái: Cây chết, con người không có nước sinh hoạt trong đời sống... Thật vui mừng dự án đã ngừng thực hiện.

Cách đây vài năm, Đại tướng có viết thư cho lãnh đạo tỉnh về việc xây dựng các nhà máy ở các khu công nghiệp Quảng Bình. Đại tướng đề nghị tỉnh chọn nhà máy với công nghệ sạch, không khói, bụi giữ trong sạch cho Phong Nha - Kẻ Bàng, vùng bờ biển và khu dân cư.

Nhà khoa học về môi trường Nguyễn Hữu Ninh đã viết: “Tướng Giáp có một sự hiểu biết về môi trường thực sự. Hơn nữa, ngay sau khi chiến tranh chấm dứt, tướng Giáp, nhà lãnh đạo đầu tiên tập trung vào các vấn đề môi trường. Ông say mê về phong trào bảo vệ môi trường”.

Năm 1986, có vị giáo sư mang tặng một cuốn sách “nhỏ và đẹp” của tác giả Schumacher vào thứ 6, sáng thứ 2 kế đó tướng Giáp đọc xong cuốn đó và hỏi có sách về môi trường nữa không?”.

Ngay giờ phút trở về yên nghĩ ngàn thu trong lòng đất mẹ, Vũng Chùa - Đảo Yến vẫn còn là lời nhắn nhủ: “Người nằm đây nhắc ta: Kia đó biển/ Dãy Trường Sơn sừng sừng dựng thành đồng” (T.H).

Quan điểm của Đại tướng Võ Nguyên Giáp về môi trường - hướng đi hiện hữu và vĩnh hằng ■